

GIOVANNI CIVARDI

Tekenen met behulp van een raster

HONDEN

KOSM • S

2016

Giovanni Guglielmo Civardi werd op 22 juli 1947 geboren in Milaan. Na zijn diploma in economie behaald te hebben, studeerde hij medicijnen en bezocht hij de Scuola del Nudo van de Accademia van Brera, waar hij zich heeft toegelegd op portrettekenen en de beeldhouwkunst. Civardi heeft ruim tien jaar lang illustraties voor kranten, tijdschriften en boekomslagen gemaakt. Hij heeft tentoonstellingen van zijn beeldhouwwerken georganiseerd en zijn anatomische kennis vergroot tijdens frequente verblijven in Frankrijk en Denemarken. Hij geeft al jaren cursussen anatomie en figuurtekenen en heeft zijn onderrichtservaring in talloze boeken vastgelegd.

Het merendeel van zijn boeken is vertaald in onder andere het Engels, Frans, Spaans, Russisch, Duits en Japans. Momenteel woont en werkt Civardi in Milaan en Nice. Sinds 2014 worden enkele van zijn schetsboeken naar levend voorbeeld en de originele tekeningen voor veel van zijn boeken bewaard in het historische fonds van de Biblioteca dell'Accademia di Brera in Milaan. Veel van zijn illustraties en talrijke tekenstudies worden sinds 2017 bewaard in de Musei Civici van Milaan (verzameling Achille Bertarelli) in Castello Sforzesco.

Website: www.giovannicivardi.it – Instagram: @civardigiovanni

Om te groeien moet men de dialoog durven aangaan...

Wie onderwijst wordt weer student. M.M.

**KOS
M•S**

www.kosmosuitgevers.nl

Oorspronkelijke titel: *Modelli per Disegnare con griglia – Cani*
© 2017 Il Castello s.r.l., Via Milano 73-75, 20010 Cornaredo, Milaan
© 2020 Kosmos Uitgevers, Utrecht/Antwerpen, onderdeel van VBK | media
Vertaling: Loes Brouwer-Giroldo
Vormgeving: Martine Bouwman

Kosmos Uitgevers vindt het belangrijk om op milieuvriendelijke en verantwoorde wijze met natuurlijke bronnen om te gaan. Bij de productie van het papieren boek van deze titel is daarom gebruikgemaakt van papier waarvan het zeker is dat de productie niet tot bosvernietiging heeft geleid.

ISBN 978 90 439 2189 3
NUR 476

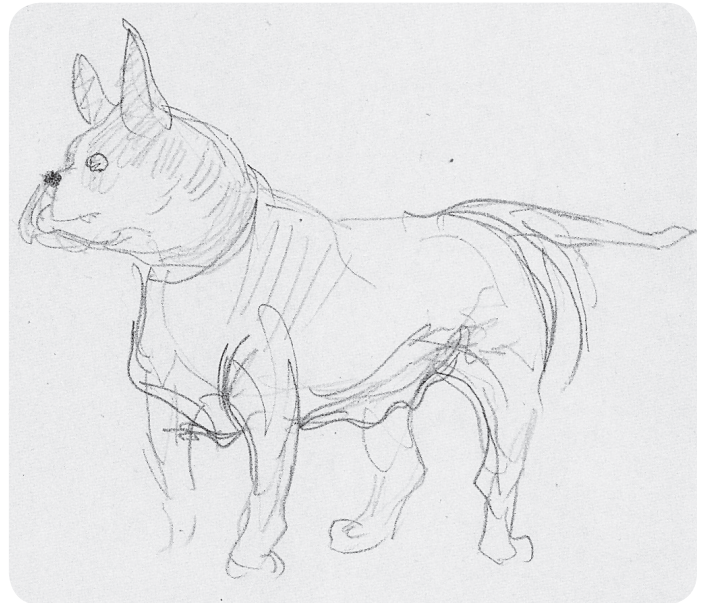
Alle rechten voorbehouden / All rights reserved

Niets uit deze uitgave mag worden veelevoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, online-publicatie of op welke andere wijze en/of door welk ander medium ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Deze uitgave is met de grootst mogelijke zorgvuldigheid samengesteld. Noch de maker, noch de uitgever kan echter aansprakelijk gesteld worden voor eventuele schade als gevolg van eventuele onjuistheden en/of onvolledigheden in deze uitgave.

Inhoud

Inleiding	3
De anatomie	4
Uiterlijke kenmerken	6
Enkele tekenmethodes	14
Afbeeldingen: hondengalerie	16

Henri de Toulouse-Lautrec, *Boulou*, 1891. Grafiet op papier, 21,6 x 17,7 cm (detail) (San Diego Museum of Art)

Inleiding

Het is vrijwel zeker dat de hond het eerste dier is dat getemd is, circa 12.000-15.000 jaar geleden in verschillende delen van het noordelijk halfrond. De hond, met zijn ontelbare aantal soorten en rassen, is een afstammeling van de wilde wolf en behoort tot de grote familie van de hondachtigen. Tamme honden werden eerst ingezet voor praktische taken (zoals hulp bij de bescherming van de kuddes of bij het werk). Daarna werden ze geleidelijk geselecteerd op basis van bepaalde eigenschappen en de behoeften van de mens en werden ze ook gebruikt voor de jacht, bij de hulpverlening en voor verschillende andere nuttige werkzaamheden. Ten slotte werd de hond een gezelschapsdier. Het lot van de hond en dat van de mens zijn dus al eeuwenlang nauw met elkaar verweven. Het is niet eenvoudig een ander dier te vinden dat door de mens net zo wordt geliefd, gebruikt en verzorgd als de hond. Ook in de kunst (vooral in de beeldende kunst, maar ook in de literatuur) van de antieke beschavingen in het Oosten en het Westen, evenals de kunst van vandaag de dag, zijn veel getuigenissen te vinden van dit warme samenwerkingsverband (dat ook wel een 'vriendschap' zou kunnen worden genoemd...) met de hond. De hond wordt hierbij afgebeeld als het onmiskenbare symbool van trouw en toewijding aan de mens. Het is bekend dat het gezelschap van een hond de mens rust, afleiding en troost biedt of stimuleert tot actie en sociale omgang. In tegenstelling tot de kat, die opportunistisch is en naar een gelijkwaardige positie in de groep streeft, erkent de hond zijn plaats in de hiërarchie en heeft hij een warm en aanhankelijk karakter.

Als men een hond wil tekenen is het verstandig eerst het totale uiterlijk te bekijken en daarna de individuele kenmerken en het gedrag, dat overeenkomt met het 'karakter', de gemoedstoestand of de leeftijd van de hond. De hond drukt zijn humeur namelijk vooral uit met zijn houding en de manier waarop hij kop en staart beweegt, als een soort lichaamstaal. Hij zakt bijvoorbeeld door zijn voorpoten als hij wil spelen, tilt zijn kop omhoog als hij op zijn hoede is, verstijft als hij agressief is of in de verdediging schiet, en steekt zijn staart tussen zijn poten als hij bang is. U kunt de lichaamsvormen (die variëren al naargelang het ras, het geslacht of de afmetingen van de hond, maar die wel dezelfde structuur hebben) beter beoordelen en weergeven door een anatomische voorstudie te maken. Deze voorstudie helpt om bij een levend voorbeeld de bijzondere kenmerken te herkennen, ook al gaan deze kenmerken vaak verborgen onder een dikke vacht. Honden leven, zoals alle dieren, zowel in een natuurlijke als in een door de mens gecreëerde omgeving. In veel gevallen is het echter beter om de hond zonder zijn omgeving te tekenen om zijn vormen en zijn gedrag beter tot hun recht te laten komen. Dit zijn enkele van de kwesties die de kunstenaar moet overwegen als hij zijn 'beste vriend' gaat tekenen!

De anatomie

Enige kennis van de anatomische structuur van dieren (in dit geval van de hond) is voor een tekenaar nog belangrijker dan anatomische kennis van de mens. Bij dieren verbergt de vacht (meer of minder dik, maar altijd aanwezig) de uiterlijke lichaamsvormen, die juist essentieel zijn voor een goede artistieke afbeelding. Bovendien verhinderen of beperken de snelle, onverwachte bewegingen van dieren de mogelijkheden om (ten minste voor de tijd die nodig is om een tekening te maken) het samenspel van de spieren en gewrichten te observeren.

De hond is een zoogdier dat behoort tot de familie van de hondachtigen. Het dier is in principe een vleeseter en beschikt over een anatomische structuur die is gericht op de achtervolging en het vangen van een prooi. Ook beschikt de hond over heel verfijnde en efficiënte zintuigen (vooral het reukvermogen en het gehoor), waarmee hij zijn omgeving waarneemt. De hond heeft zeer sterke spieren, vooral in de achterpoten, die hem in staat stellen hard te lopen en hoge of verre sprongen te maken.

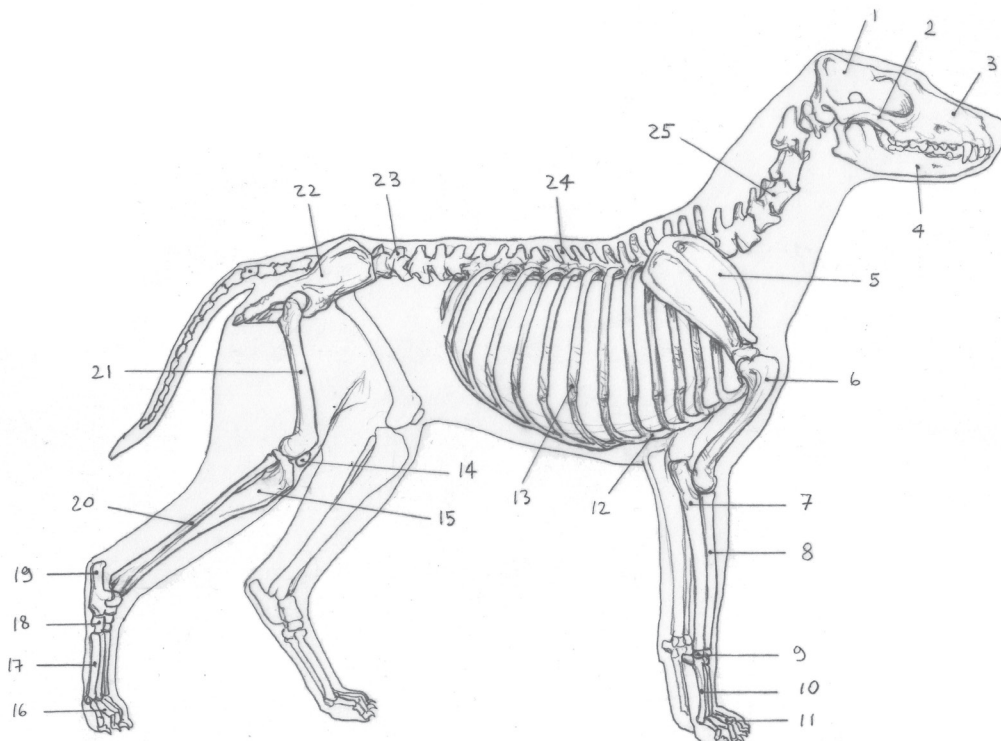
De anatomie van alle hondachtigen, die van de wolf (de oorspronkelijke wilde soort) tot die van de gedomesticeerde honden die wij nu kennen, is vrijwel identiek. Toch hebben de natuurlijke evolutie en de selectieve fokmethodes van de mens geleid tot enkele verschillen, vooral in de vorm van de kop en de lengte van de poten. De vorm van de schedel toont bijvoorbeeld duidelijk de gevolgen van de menselijke invloed: kijkt u maar eens naar het verschil tussen de kleine en ronde schedel van een pekinees en de veel langere schedel van de wolf, of het verschil in de lengte van de poten bij rassen die zijn geselecteerd voor de jacht of voor wedrennen. Bepaalde kenmerken die uit esthetische overwegingen geselecteerd zijn, kunnen ook fysieke nadelen hebben: een heel korte snuit kan bijvoorbeeld de ademhalingscapaciteit beperken.

De botstructuur van de hond is vergelijkbaar met die van andere vleesetende gewervelde dieren. Schematisch gezien bestaat die structuur uit een grote boog (de ruggengraat), die is verbonden met de schoudergordel en het bekken, en rust op twee pijlers (de twee voorpoten en de twee achterpoten). De kop wordt ondersteund door de halswervels, door de krachtige spieren van de nek en door de sterke nekband. Het grootste deel van het lichaamsgewicht steunt op de voorpoten, terwijl de gespierdere achterpoten voor de voortstuwing zorgen. De borstkas (die wordt gevormd door 13 ribbenparen) heeft een afgeplatte ovale vorm, die smaller is bij het verbindingspunt met het borstbeen en bij de hals.

Enkele kenmerken van het skelet kunnen u helpen om de hoofdvorm van de hond correct te tekenen. De beenderen van de voorpoten zijn bijvoorbeeld met elkaar verbonden onder een hoek die tegengesteld is aan die van de achterpoten. Het opperarmbeen en het schouderblad staan dus in tegengestelde richting ten opzichte van het dijbeen en het bekken.

DE BEENDEREN EN GEWRICHTEN

Het skelet bestaat uit twee delen: het *axiale* deel (schedel, wervelkolom en borstkas) en het *appendiculaire deel* (voor- en achterpoten), die met elkaar verbonden zijn door de schoudergordel en de bekkengordel. De afzonderlijke beenderen zijn aan elkaar verbonden met gewrichten die afhankelijk van hun structuur en functie meer of minder beweging mogelijk maken.

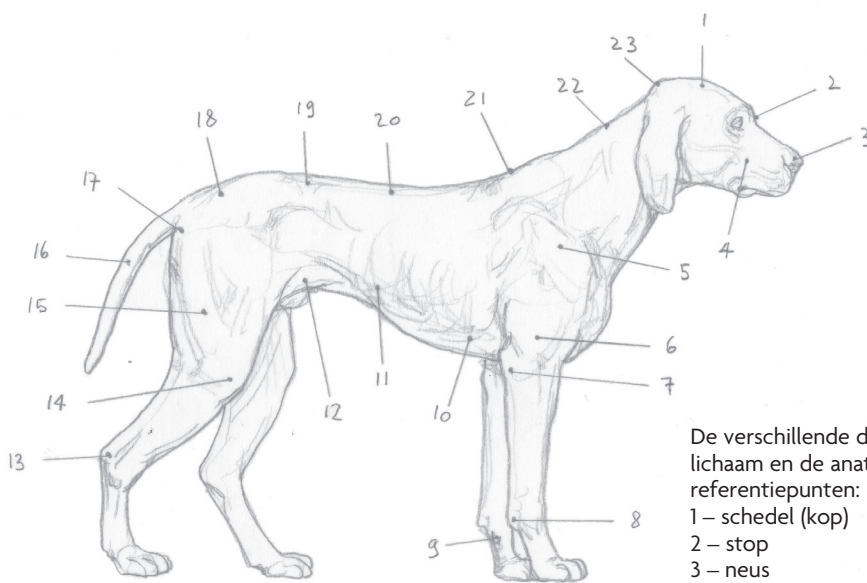
Het beenderstelsel, rechterzijaanzicht:

- 1 – schedel
- 2 – jukbeen
- 3 – bovenkaak
- 4 – onderkaak
- 5 – schouderblad
- 6 – opperarmbeen
- 7 – ellepijp
- 8 – spaakbeen
- 9 – handwortelbeen
- 10 – middenvoetsbeen
- 11 – vingerkootjes
- 12 – borstbeen
- 13 – ribben
- 14 – knieschijf
- 15 – scheenbeen
- 16 – teenkootjes
- 17 – middenvoetsbeen
- 18 – voetwortelbeen
- 19 – spronggewricht
- 20 – kuitbeen
- 21 – dijbeen
- 22 – bekken (darmbeen)
- 23 – lendenwervels
- 24 – rugwervels
- 25 – halswervels

Uiterlijke kenmerken

Om te bepalen tot welk ras een hond behoort (of misschien te concluderen dat het een leuk vuilnisbakkenras is), baseert men zich op de voornaamste fysieke kenmerken. De huishond is een vleesetend zoogdier dat, zoals al gezegd, tot de familie van de hondachtigen behoort. Er zijn talloze hondenrassen en tussen vele van deze rassen, evenals binnen de rassen zelf, bestaan grote uiterlijke verschillen. Een eenvoudige, veelgebruikte indeling is gebaseerd op de functie van het dier: jachthonden (bracco italiano, pointer, segugio italiano), herdershonden (collie, Duitse herder, enz.), waakhonden (newfoundlander, molos, Deense dog, enz.) of gezelschapshonden (poedel, keeshond, maltezer, enz.). Bovendien kunnen de rassen worden onderverdeeld in groepen al naargelang hun afmetingen (klein, middelmatig, groot), de vorm van de kop (rond, lang, vierkant), het soort oren (lang, kort, staand) of de soort vacht en diens kleuren of vlekken. Deze elementen moeten meteen worden bekeken, omdat ze nuttig zijn voor het tekenen van de vormen.

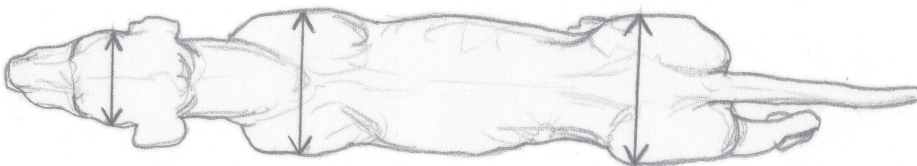
Bij de observatie van pups komen weer heel andere, interessante elementen naar voren. De kop en de oren zijn bijvoorbeeld groot in verhouding tot het lijf. De ogen zijn eveneens groot, terwijl de neus en de bek heel klein zijn. De nek is erg kort, net als de poten, die grote en korte 'tenen' hebben, enz.

De verschillende delen van het lichaam en de anatomische referentiepunten:

- 1 – schedel (kop)
- 2 – stop
- 3 – neus
- 4 – snuit
- 5 – schouder
- 6 – poot
- 7 – elleboog
- 8 – vlezig kussentje
- 9 – hubertusklaauw (overblijfsel vijfde teen)
- 10 – borst

- 11 – buik
- 12 – knieplooi
- 13 – hak (middenvoet)
- 14 – knie
- 15 – dij
- 16 – staart
- 17 – punt van de bil
- 18 – kroep
- 19 – nieren (lendenen)
- 20 – rug
- 21 – schoft
- 22 – nek
- 23 – achterhoofd

Van bovenaf gezien is het lichaam van de hond vrij smal in verhouding tot zijn lengte: de kop is bijvoorbeeld maar iets minder breed dan de schouders en het bekken.

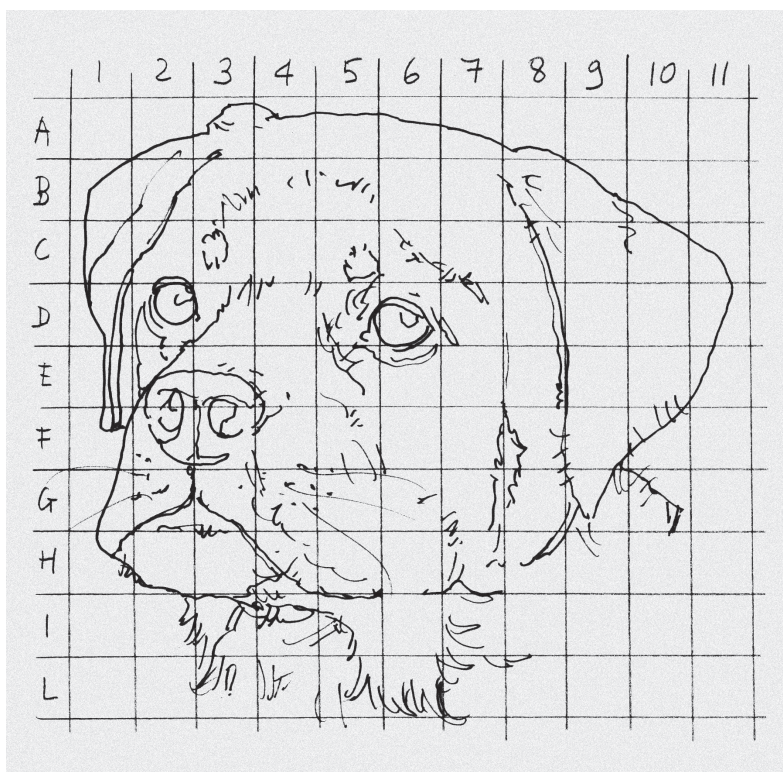
Afbeeldingen: hondengalerie

Zo gebruikt u dit boek. De in dit deel afgebeelde tekeningen (van blz. 16 t/m 80) zijn bedoeld als inspiratiebron en als oefeningen om de verhoudingen en vormen van de hond goed te leren bestuderen. De tekenstijl die ik daarbij gebruik heb, is tamelijk 'neutraal': hij bestaat uit een clair-obscur met zachte lijnen, waarmee het aanzien van de zachte vacht weergegeven wordt. Ook blijkt hieruit mijn bedoeling om alleen de objectieve elementen van elke figuur af te beelden. Ik laat daarmee aan degene die hem wil natekenen de keus om deze gegevens als basis te gebruiken en zijn eigen grafische vertolking te geven, volgens de stijlen en technieken die hij het geschiktst acht.

Elke figuur is vergezeld van een snelle voorstudie van de voornaamste tonen en hun verhoudingen: deze studies zijn gemaakt met een erg zacht potlood en in een veel vrijere stijl dan de verder uitgewerkte en meer overdachte tekening. De ene soort tekening is dus een soort 'emotieve versie' van het observatieproces en de andere een 'standaardversie'. De drie uitvoeringsfasen zijn dus niet zozeer uitvoerende stappen, maar eerder 'bezinningsstappen' voor het waarnemen van enkele kenmerken van de vorm en de structuur van de hond.

In fase 1 worden bijvoorbeeld met enkele lichte strepen de totale afmetingen van de hond, de ruimte die hij op het blad inneemt en zijn activiteit weergegeven. In fase 2 worden summier (door te proberen in te schatten hoe die er onder de vacht uitziet) de dragende structuur van de hond, zijn grootste onderdelen en de richting van de voornaamste assen bestudeerd. In fase 3 worden de schaduwen aangebracht die nodig zijn voor de vormgeving van de omvang, en worden de variaties in de clair-obscurtonen aangebracht.

Het raster wordt meestal op de oorspronkelijke afbeelding getrokken, maar ik heb calqueerpapier gebruikt en daarop alleen de hoofdlijnen van het lichaam, die voldoende zijn om de tekening verder uit te werken, overgetrokken.

Stap 1: afmetingen

Stap 2: structuur en verhoudingen

Stap 3: omvang en schaduwen

Lijnstudie

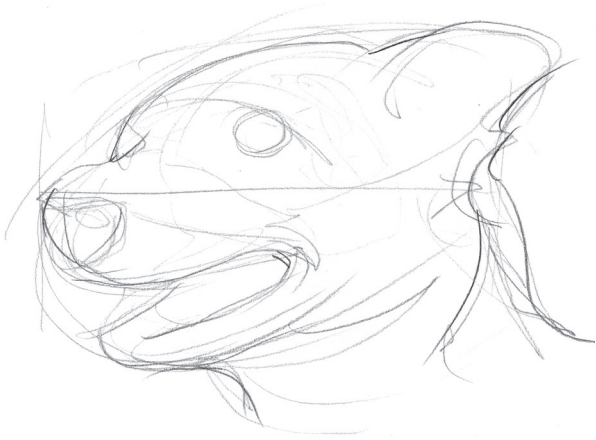
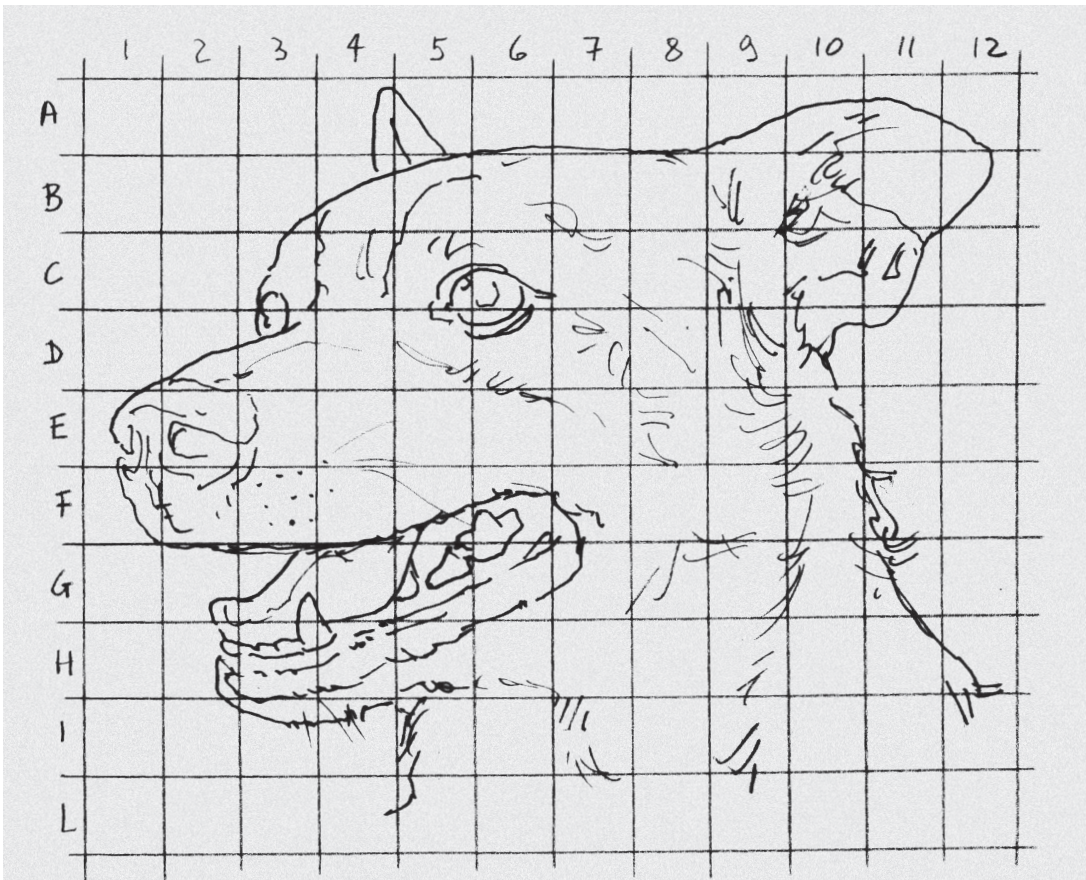

Toonstudie

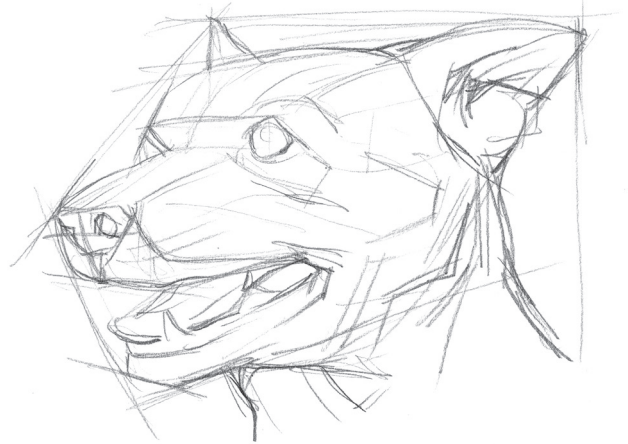
Techniek en methode. Het merendeel van de meest gedetailleerde tekeningen in dit deel van het boek is uitgevoerd met grafiet (HB en B) op papier (15 x 21 cm), dus in zwart en wit. De toonstudies bij vrijwel elke figuur zijn echter uitgevoerd met zachtere grafiet (ronde staafjes 4B en 6B) en soms op groter papier (21 x 28 cm). De kleur verzacht in hoge mate de tooncontrasten van de tekening.

Het raster dat bij elke figuur is afgebeeld kan dienen als leidraad (na het ook in de gewenste afmetingen op de drager te hebben overgetrokken) om de belangrijkste contouren van het hondenlichaam na te tekenen.

Nadat u de totale afmetingen summier hebt aangegeven, bestaan de volgende uitwerkingsfasen uit de controle van de verhoudingen, de bepaling van de 'vlakken' waaruit het dier bestaat en de verdeling van de tonen van het clair-obscur.

Stap 1: afmetingen

Stap 2: structuur en verhoudingen

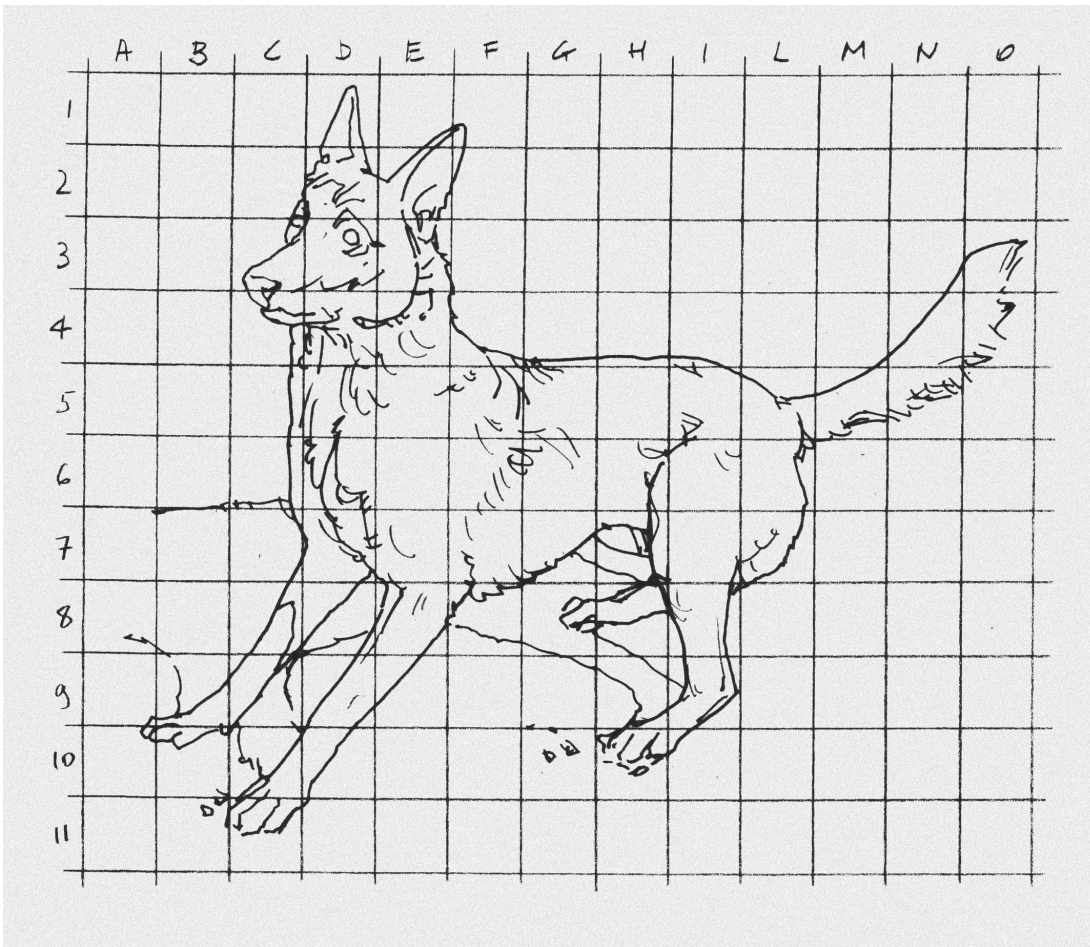
Stap 3: omvang en schaduwen

Toonstudie

W
8102 V51
15V 2018

Stap 1: afmetingen

Stap 2: structuur en verhoudingen

Stap 3: omvang en schaduwen

Toonstudie

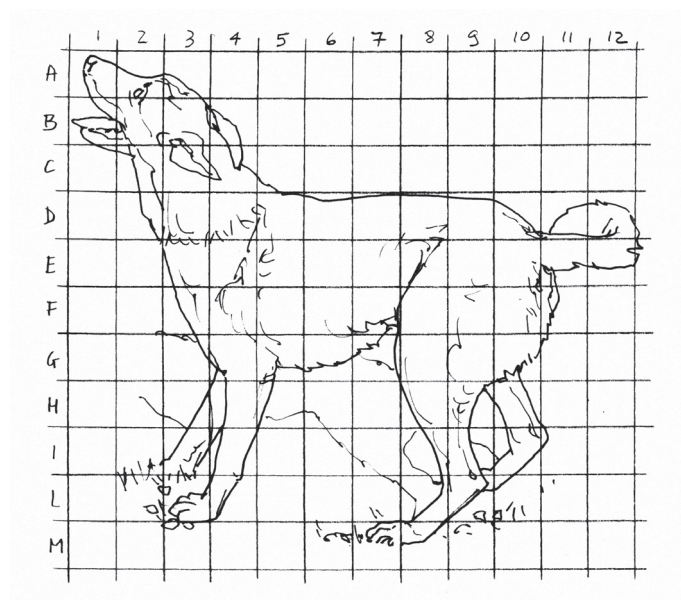

GIOVANNI CIVARDI

Tekenen met behulp van een raster

HONDEN

In deze nieuwe serie van de Italiaanse kunstenaar Giovanni Civardi leer je stap voor stap modeltekenen met behulp van handige rasterlijnen. Naast de techniek en werkwijze komen onder andere de afmetingen, verhoudingen, structuur en schaduwen van het onderwerp aan bod. Bovendien bevat het boek een uitgebreide modellengalerie met eindeloos veel voorbeelden. Zo wordt realistisch natekenen makkelijker en leuker!

9 789043 921893

www.kosmosuitgevers.nl

**KOS
M•S**

NUR 476

Kosmos Uitgevers,
Utrecht/Antwerpen